«ԵՐԲԵՄՆ ԷԻ ԼՈՅՍ ԵՒ ԱՅԺՄ ԵՄ ԽԱՒԱՐ»

Posted on January 13, 2019 by Keghart

Category: Opinions

Ոսկան Մխիթարեան, Լոս Անճէլըս, 28 Նոյեմբեր 2018

Պատիւս արժանաւորաց...: «Բազմավէպ» հայագիտական հանդէսի 175-ամեակի գիտաժողովը տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ: Այս առիթով մամլոյ մէջ կարդացինք Մխիթարեան միաբանութեան պատմական փայլուն գործունէութեան գնահատականները, արտասանուած՝ մտաւորականներու եւ բարձրաստիճան պետական անձնաւորութիւններու կողմէ: Պահ մը վերյիշեցի Բազմավէպի 150-ամեակը որ նշուեցաւ Վենետիկի մէջ ո՛չ այնքան շեփորումով որքան անոր 175-ամեակը Հայաստանի մէջ:

Որքան երջանկաբեր էին այդ օրերը, երբ Վենետիկի Միաբանութեան տիտաններ՝ Հայր Ներսէս Տէր Ներսէսեան, Հայր Պօղոս Անանեան, Հայր Սահակ ճէմճէմեան, հայագէտներ/բանասէրներ, տակաւին ողջ էին: Այսօր չկան այդ տիտանները. սերնդափոխութիւնը միաբանութիւնը դէմ յանդիման դրաւ նոր մարտահրաւէրներու, որովհետեւ շարք մը միաբաններու վախճանումով միաբանութիւնը իր վերջալոյսին մօտեցաւ, նկատի ունենալով նոր սերունդին բացակայութիւնը՝ ըլլա՛յ Վենետիկի, ըլլա՛յ Վիեննայի մէջ:

Գերգնահատելի է Մխիթարեան հայրերու վաստակը: Անոնք բացառիկ եւ գնահատելի հրատարակութիւններու ճամբով, իրենց ամբողջական ընծայումով եւ բանասիրական աշխատանքներու միջոցաւ օտարներուն ներկայացուցին եւ ծանօթացուցին հայ գրականութեան տիտանները, ինչպէս նաեւ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը, երբ մեր նուիրապետական աթոռները կը հիւծէին Օսմանեան եւ Ռուսական իշխանութիւններու անմարդկային երկաթեայ բռունցքին տակ:

Ոսկան Մխիթարեան, Լոս Անճէլըս, 28 Նոյեմբեր 2018

Պատիւս արժանաւորաց...: «Բազմավէպ» հայագիտական հանդէսի 175-ամեակի գիտաժողովը տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ: Այս առիթով մամլոյ մէջ կարդացինք Մխիթարեան միաբանութեան պատմական փայլուն գործունէութեան գնահատականները, արտասանուած՝ մտաւորականներու եւ բարձրաստիճան պետական անձնաւորութիւններու կողմէ: Պահ մը վերյիշեցի Բազմավէպի 150-ամեակը որ նշուեցաւ Վենետիկի մէջ ո՛չ այնքան շեփորումով որքան անոր 175-ամեակը Հայաստանի մէջ:

Որքան երջանկաբեր էին այդ օրերը, երբ Վենետիկի Միաբանութեան տիտաններ՝ Հայր Ներսէս Տէր Ներսէսեան, Հայր Պօղոս Անանեան, Հայր Սահակ ճէմճէմեան, հայագէտներ/բանասէրներ, տակաւին ողջ էին: Այսօր չկան այդ տիտանները. սերնդափոխութիւնը միաբանութիւնը դէմ յանդիման դրաւ նոր մարտահրաւէրներու, որովհետեւ շարք մը միաբաններու վախճանումով միաբանութիւնը իր վերջալոյսին մօտեցաւ, նկատի ունենալով նոր սերունդին բացակայութիւնը՝ ըլլա՛յ Վենետիկի, ըլլա՛յ

Վիեննայի մէջ:

Գերգնահատելի է Մխիթարեան հայրերու վաստակը: Անոնք բացառիկ եւ գնահատելի հրատարակութիւններու ճամբով, իրենց ամբողջական ընծայումով եւ բանասիրական աշխատանքներու միջոցաւ օտարներուն ներկայացուցին եւ ծանօթացուցին հայ գրականութեան տիտանները, ինչպէս նաեւ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը, երբ մեր նուիրապետական աթոռները կը հիւծէին Օսմանեան եւ Ռուսական իշխանութիւններու անմարդկային երկաթեայ բռունցքին տակ:

Ո՞վ չէ կարդացած, իր նախակրթարանի դասարաններէն սկսեալ, Մխիթարեան հայրերու վաստակի մասին եւ չէ հիացած ու հպարտացած անոնց գործունէութեամբ՝ կրօնական, գրական, իմաստասիրական, պատմական, թարգմանական եւ բանասիրական անդաստաններէն ներս: Ինչպէ՞ս կարելի է չզմայլիլ եւ չհմայուիլ մոմի լոյսով գրուած Ալիշանի ստուարահատոր գործերով, Չամչեանի պատմագրութեամբ, Ակինեանի բանասիրական աշխատութիւններով, Գաթըրճեանի գրաբարի ուսումնասիրութեան նուիրուած հատորներով, Մէնէվիշեանի քննական պատմութեան յօդուածներով, Այտընեանի հայագիտական վերլուծումներով: Շարքը այնքան երկար է այս բեղուն գործունէութիւններուն, որ կարելի է հատորներ գրել այս տիտաններուն մասին:

Դժբախտաբար, աւելի քան 300 տարիներու ոսկետառ պատմութիւն ունեցող այս **Միաբանութիւնը այսօր վերածուած է խլեակի մը**, եւ կ'ապրի անկասկած իր վերջալոյսը: Դժբախտաբար, ա՛յս է Մխիթարեան միաբանութեան այսօրուան պատկերը, որ մեր աչքին առջեւ կը պարզէ դառն եւ տխուր իրականութիւններ: Բացէ՛ք երբեմնի հարուստ «Բազմավէպ»ի այսօրուան էջերը եւ պիտի տեսնէք, որ գրող-բանասէր միաբաններու մի քանին միայն կան այդտեղ եւ մեծաւ մասամբ հայաստանաբնակ աշխարհական բանասէրներու գործերն են որ կը տպուին՝ այդ ալ երկար յապաղումներով: Վերջին յիսնամեակի ընթացքին անձնական զանազան պատճառներով ինչպէս նաեւ բնական եւ անակնկալ մահերու հետեւանքով Միաբանութեան շարքերը երթալով նօսրացան: Նոյն ատեն Վարչութիւնը չկարողացաւ արդարացնել իր վրայ դրուած յոյսերը նոր սերունդի պատրաստութեան վերաբերեալ, Միաբանութեան գոյութիւնն ու շարունակութիւնը ապահովելու համար:

Հաւանաբար ընթերցողը պիտի ուզէր իմանալ թէ ի՞նչ էր պատճառը այս ահաւոր անկումին: Վերջին յիսնամեակին, իրերայաջորդ կարգ մը աբբահայրերու ձախաւեր գործունէութիւնը իր տխուր անդրադարձը ունեցաւ Միաբանութեան ամբողջ վարկին, ինչպէս նաեւ անոր իւրաքանչիւր անդամի հոգեբանութեան վրայ: Ոմանք, յուսահատ, հեռացան Միաբանութենէն: Ականջը խօսի հայր Լեւոն Զէքիեանի (ներկայիս Գերապայծառ). երբ յատուկ առաքելութեամբ իր մօտ գացի եւ խնդրեցի որ Վենետիկ վերադառնայ, որովհետեւ վանքը իրեն պէս պատրաստուած մտաւորականներու պէտք

ունէր, իր պատասխանը եղաւ. «*Անոնց երեսը չեմ ուզեր տեսնել*»: Եւ ահա այսօր «ի վերուստ» լիազօրուած վերակացու նշանակուած է Մխիթարեան Միաբանութեան: Ոմանք՝ հեռացան ծառայութեան դաշտէն (ականջը խօսի Հայր Սամուէլին), իսկ ոմանք ալ ստեղծեցին իրենց անձնական աշխատանքի դաշտը եւ գրեթէ գործեցին անկախաբար (ականջը խօսի հայր Մարտիրոսին եւ այլոց...): Բարեբախտաբար խումբ մը պարկեշտ եւ անշահախնդիր միաբաններ մնացին պատնէշի վրայ, եւ կը փորձեն կենդանացնել ու վերակերտել ինչ որ վերջին յիսնամեակին կործանած էին անփորձ, անխոհեմ եւ անպատասխանատու ղեկավարները:

Անխոհեմ կալուածային գործառնութիւններ՝ Մխիթարեան Միաբանութիւնը ակնյայտ սնանկութեան մը սեմին հասցուցին: Այս անխոհեմ քայլերը սրբագրելու համար Միաբանութիւնը պարտաւոր եղաւ ծախելու շատ մը թանկարժէք կալուածներ, ներառեալ Վենետիկի Ս. Մարկոսի Հրապարակին վրայ գտնուող խանութները, վճարելու համար իր պարտքերը պարտատէրերուն: Նմանօրինակ անխոհեմ քայլեր յաջորդաբար պատճառ դարձան նաեւ, որ Միաբանութիւնը վերատեսութեան ենթարկէր իր տնտեսական ընդհանուր վիճակը, եւ ստիպուած ըլլար փակելու իր բազմադարեան ու պատմական տպարանը, որուն հետեւանքով նուազեցաւ նաեւ գրքերու տպագրութիւնը:

Վերեւ յիշուած դժուարութիւններուն եկաւ միանալու անխիղճ եւ անպատասխանատու վաճառքը նո՛յնինքն միաբաններու կողմէ՝ Միաբանութեան մօտ ի պահ դրուած մեծ թիւով մշակութային հարստութիւններու, ինչպիսիք են՝ գիրքեր, ձեռագիրներ, քարտէսներ, գորգեր, զգեստներ, ոսկեղէն, արծաթեղէն դրամներ եւ իրեր, կահ-կարասիներ, արուեստի գործեր եւայլն. մէկ խօսքով՝ հայ ժողովուրդի դարաւոր գանձերը, ըլլան անոնք Վենետիկի եւ կամ Վիեննայի վանքերէն ներս: «Այս մասին տեսնել ներկայ գրութեան վերջաւորութեան զետեղուած յաւելուածը:» Աւելին գրելու պէտք չկայ....

Այսօր՝ անգամ մը եւս կը մտաբերեմ իմ 1993-ի թելադրութիւնս, երբ Վենետիկ կը գտնուէի Բազմավէպի 150-ամեակի տօնակատարութեանց առիթով, որպէս Լոս Անճէլըսի Մխիթարեան Հայագիտական Հիմնարկի դասախօս եւ Կրթական Հիմնարկի Վարչութեան փոխ-ատենապետ: Ընթրիքէ ետք հաւաքուած էինք սուրճ խմելու՝ ընթերցանութեան եւ հանդիպման սենեակին մէջ, ուր հաւաքուած էին նաեւ խումբ մը միաբաններ, ի միջի այլոց՝ հանգուցեալներ Հայր Ներսէս Տէր Ներսէսեան, Հայր Պօղոս Անանեան, Հայր Սահակ Ճէմճէմեան, եւ գրեթէ նստելու տեղ ալ չէր մնացած՝ երբ խօսակցութեան գլխաւոր նիւթը դարձաւ Մխիթարեան Միաբանութեան ապագան: Զանազան մտքերու փոխանակումէն ետք, օրուան աբբահայրը՝ Հայր Գէորգ Պալեան (այժմ հանգուցեալ) ուզեց իմանալ նաեւ իմ կարծիքս: Ես ալ, ըստ սովորութեանս, առիթը յարմար նկատելով ըսի հետեւեալը եւ նոյնը կը կրկնեմ այսօր եւս, 25 տարի ետք. *“Սիրելի Հայրեր, ներեցէք համարձակութեանս, բայց առիթը յարմար նկատելով*

պիտի ուզէի փոխանցել իմ ներքին ապրումներն ու համոզումներս։ Նկատի ունենալով երկու միաբանութեանց քանակի նօսրացումը, ժամանակը հասած է որ երկու միաբանութիւնները նախ միանան (տեսականօրէն կատարուեցաւ այս ցանկութիւնս 2000 թուականին, թէեւ ձախողած միութիւն մըն է) ու ապա վերադառնաք ամբողջութեամբ Մայր Եկեղեցի՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան հովանիին տակ, կղզին պահելով որպէս մշակոյթի կեդրոն, եւ դառնաք հայութիւնը ներկայացնող իտէալ կրօնական կեդրոն մը Եւրոպայի սրտին մէջ, ինչպէս անցեալին՝ նոյնպէս եւ ապագային”։ Ակնթարթի մը մէջ նկատեցի կարգ մը դէմքերու ծամածռութիւնը...:

Հազիւ դուրս ելանք սենեակէն, Հայր Յարութիւն Պզտիկեան մօտեցաւ եւ ըսաւ . «Ինչո՞ւ. Մայր Եկեղեցին մեզմէ լա՞ւ վիճակ ունի»: Պատասխանս եղաւ հետեւեալը. «*Դուն որ Գէորգեան ճեմարանի մէջ տարիներով դասախօս եղած ես Վազգէն կաթողիկոսի օրերուն, միւսներէն աւելի լաւ կը ճանչնաս Մայր Աթոռը: Եկէ՛ք եւ ձեր ներդրումը բերէք բուռ մը միաբանութեամբ եւ փորձեցէք նոր շունչ ներարկել Մայր Աթոռին*»: Դժբախտաբար Միաբանութիւնը նախընտրեց նստիլ, եւ տակաւին կը նստի, կամրջակին վրայ եւ կը սպասէ իր մայրամուտին, որ շատ հեռու չէ...:

Որ ունիցի ականջս լսելոյ՝ լուիցէ՛...: